

Пірлік А.*

БОРОТЬБА З НЕЗАКОННИМ ОБІГОМ НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН У ДІЯЛЬНОСТІ ООН

Вже 50 довгих років триває боротьба ООН із нелегальним виробництвом та транзитом заборонених наркотичних речовин. Проблема нелегального виробництва та використання наркотичних речовин в даний час набула особливо гострого характеру. За оцінками Управління Організації Об'єднаних Націй з наркотиків і злочинності за 2010 рік у світі хоча б один раз заборонені речовини вживали від 149 до 272 млн. чоловік (3,3-6,% населення у віці 15-64 років) [1]. Половина з них – постійні наркоспоживачі. І це число невпинно зростає.

Боротьба з наркотиками – не нова проблема. Перші спроби її врегулювання відносять ще до початку діяльності Ліги Націй. В 1912 році був підписаний перший міжнародний документ, що стосувався наркотиків, - Міжнародна опіумна конвенція, відома ще як Конвенція де Ла Аїа, що пізніше стала основою діяльності Постійної центральної опіумної ради, створеної в рамках Ліги Націй. Проте про високу ефективність даного документу говорити не можна, адже більшість країн-виробників наркотичних засобів класу опіатів її не виконували. Про сучасний етап боротьби можна говорити починаючи з 1961 року, коли був створений Міжнародний комітет з контролю над наркотиками та прийнята Єдина конвенція про наркотичні засоби.

Говорячи про сучасний механізм міжнародного контролю над наркотиками, потрібно відзначити наступні структури:

- Структури загального характеру: до них відносяться Генеральна Асамблея та Економічна і Соціальна Рада. Вони здійснюють загальний розгляд питань та контроль над реалізацією рішень.

- Структури спеціального характеру: Міжнародний комітет з контролю над наркотиками (МККН), Комісія з наркотичних засобів (підконтрольна першій) та Управління Організації Об'єднаних Націй з наркотиків і злочинності – керівна структура. У МККН є секретаріат, який сприяє у здійсненні певних функцій, передбачених у міжнародних договорах. В адміністративному відношенні секретаріат МККН є підрозділом Управління Організації Об'єднаних Націй з наркотиків і злочинності (ЮНОДК), проте по суті він підзвітний лише Комітету.

МККН співпрацює і з іншими міжнародними органами, які займаються питаннями контролю над наркотиками, включаючи відповідні спеціалізовані установи Організації Об'єднаних Націй, зокрема ВООЗ. Він співпрацює також з організаціями, що не входять в систему Організації Об'єднаних Націй, особливо з Міжнародною організацією кримінальної поліції (Інтерпол) та Всесвітньою митною організацією.

Основними документами, що контролюють діяльність у сфері наркотиків є Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 року та Протокол про поправки до неї 1971 року, Конвенція про психотропні речовини 1971 року та Лакхнауська угода про прийняття

* студентка 4 курсу спеціальності «міжнародні відносини» Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: доц. Ковтун О.Ю.

єдиних заходів з контролю міжнародної торгівлі прекурсорами та іншими хімічними речовинами, що використовуються при незаконному виготовленні наркотичних засобів і психотропних речовин.

В Доповіді Міжнародного комітету з контролю над наркотиками зазначається, що найпоширенішим видом заборонених наркотиків залишається каннабіс, який у 2010 році у всьому світі вживали від 125 до 203 млн. осіб. Таким чином показник річної поширеності його споживання склав 2,8-4,5 відсотка. За ступенем поширеності споживання за каннабісом йдуть САР (стимулятори амфетамінного ряду, головним чином метамфетамін, амфетамін та екстазі), опіюди (включаючи опій, героїн і опіюди рецептурного відпуску) і кокаїн [1].

В останні роки поширення набули нові синтетичні наркотики. Багато з них пропонуються на ринку як «легальні стимулятори тонусу», що заміщають заборонені наркотичні стимулятори, такі, як кокаїн або «екстазі». У якості двох прикладів можна привести піперазин і мефедрон, на які не поширюється міжнародний контроль. Зв'язано це головним чином із спробою обійти міжнародну та національну систему контролю. Замість забороненого наркотику створюється інший, подібний за складом, але з іншою молекулярною структурою, який по суті продається доки його не внесуть у список заборонених. Таке коло – один із методів «легального» поширення наркотичних речовин.

Щодо виробництва наркотичних засобів, то найбільшими виробниками залишаються Афганістан, Колумбія, Перу, Марокко, Болівія і М'янма, в залежності від виду наркотичних речовин. Афганістан спеціалізується на вирощуванні опійного маку та каннабісу, Також лідером у виробництві опіуму є М'янма, її частина у світовому виробництві становить 20% [3]. Кока вирощується переважно в Колумбії, Перу та Болівії. Світовим виробником марихуани є Марокко. САР виробляються по всій земній кулі, але дещо більшою ця частка є в Північній Америці, Азії та Африці.

Дослідження основних наркоринків показало зменшення виробництва і споживання деяких видів наркотиків:

1. Ринок опіатів.

Світовий ринок опіатів у 2010 році оцінювався в 68 млрд. дол. США, з яких 61 млрд. дол. США припадає на споживачів героїну, виробником якого є головним чином Афганістан. На нього припадає 89% світового виробництва цього наркотику. Слідом за Афганістаном йдуть М'янма, Мексика та Колумбія [3].

Першим за кількістю споживання героїну є ринок Західної Європи. Наркотики постачаються сюди переважно з Афганістану, «Балканським маршрутом», через Іран або Пакистан, Туреччину, Південно-Східну Європу до Західної Європи.

На Афганістан припадає 63 відсотки загального культивування опійного маку. Його масштаби в цій країні в 2010 залишалися стабільними. У той же час розширення масштабів культивування, зареєстроване в 2010 році в М'янмі, спричинило загальне збільшення масштабів культивування в світі (на 5 %). Тим не менше в порівнянні з попереднім роком виробництво опію в світі в цілому в 2010 році скоротилося з 7853 до 4860 метричних тонн [1]. Але це викликано не активною діяльністю урядів чи ООН, а різким скороченням виробництва опію в Афганістані внаслідок захворювань рослин опійного маку.

Другим за розмірами є ринок РФ, куди героїн потрапляє «Північним маршрутом», з Афганістану, через Таджикистан, Киргизстан та Казахстан.

2. Ринок кокаїну.

У 2010 році загальносвітовий показник річної поширеності споживання кокаїну серед осіб у віці від 15 до 64 років склав, згідно з оцінками, від 0,3 до 0,5 відсотка (тобто від 14,2 до 20,5 млн. чоловік цієї вікової групи). Але рівень споживання залишається стабільним.

Найбільшим ринком кокаїну залишаються Сполучені Штати, де споживання кокаїну, за оцінками, складає 157 метричних тонн, або 36 % від загального обсягу споживання в світі. До США кокаїн потрапляє з Мексики та Колумбії [1].

Другим найбільшим ринком є ринок Європи, зокрема Західної і Центральної Європи, де споживання оцінюється на рівні 123 метричних тонн. За останнє десятиліття обсяг споживання кокаїну в Європі збільшився вдвічі, що викликає неабияке занепокоєння міжнародного співтовариства. В Західну Європу кокаїн потрапляє з Перу та Болівії через Іспанію та Нідерланди.

Загальносвітовий ринок оцінюється в значно меншу суму, чим скажімо в 1990-х роках. У 1995 році він становив 165 млрд. дол. США, а вже в 2009 році його вартість скоротилася майже удвічі, склавши близько 85 млрд. дол. США.

3. Ринок каннабісу (міжнародна назва марихуани).

Виробництво і споживання каннабісу складає найбільшу частку на загальному наркоринку. У 2009 році хоча б один раз каннабіс вживали від 125 до 203 млн. чоловік, що складає від 2,8 до 4,5 % населення у віці від 15 до 64 років [1]. Але протягом останніх 10 років експерти з дедалі більшої кількості країн повідомляють про тенденцію до стабільного споживання каннабіса.

Джерелами постачання смоли каннабісу найчастіше є такі країни, як Марокко, Афганістан, Ліван і Непал.

Обсяг вилучень марихуани дещо зріс, повернувшись після падіння в 2008 році до рівня 2006-2007 років, і становить близько 6 000 метричних тонн. На Північну Америку припадає більша частина вилучень марихуани, зокрема, зросли обсяги вилучень у 2009 році в Сполучених Штатах та Мексиці. В той же час об'єми виробництва смоли каннабіса зменшилися

4. Ринок САР.

САР можна розділити на дві основні групи: амфетамінна група (головним чином амфетамін і метамфетамін) і група екстазі (МДМА та його аналоги).

ЮНОДК вважає, що показник річної поширеності речовин групи амфетамінів склав в 2010 році від 0,3 до 1,3 %, тобто від 14 до 57 мільйонів чоловік у віці від 15 до 64 років вживали такі речовини хоч один раз протягом минулого року. Для групи екстазі загальносвітовий показник поширеності споживання серед осіб у віці від 15 до 64 оцінюється на рівні від 0,2 до 0,6 %, тобто від 11 до 28 мільйонів вживали екстазі минулого року [3].

Виготовлення САР не має географічної прив'язки, і лабораторії з виготовлення САР найчастіше розташовуються поблизу від незаконних ринків збуту цих наркотиків.

ООН використовує різносторонній підхід про проблеми нелегального обігу наркотиків. Її діяльність спрямована на попередження та ліквідацію наркотрафіку, виробництва і споживання наркотичних речовин. Стратегія ООН включає в себе такі методи:

- Глобальна програма моніторингу незаконних культур. Ця програма включає в себе супутникове зондування, аерофотозйомку та експертизу на місцях з метою забезпечення можливості мати широку картину районів і тенденцій незаконного вирощування наркотичних рослин. Вона реалізується щодо таких країн, як Афганістан, Лаос, М'янма, Болівія, Колумбія та Перу. Відповідно збираються дані, що пізніше відображаються в щорічних доповідях МККН.

- Глобальна програма оцінки зловживань наркотичними засобами. Вона забезпечує точні та актуальні статистичні дані з нелегального споживання наркотиків у світовому масштабі. Ці тенденції в зловживанні наркотиками мають вирішальне значення для вироблення оптимальних стратегій попередження, лікування і реабілітації наркозалежних;

- Програма юридичної допомоги. Вона забезпечує виконання договорів про контроль над наркотиками, допомагаючи в розробці законодавчих актів та підготовки судових працівників для національних органів влади.

Якщо перші дві – моніторингові, то третя програма забезпечує виконання на практиці взятих на себе зобов'язань державами. Стратегія дійсно ефективна. В її рамках МККН здійснює консультації з правових питань та питань внутрішньої політики держави в галузі незаконного обігу наркотиків. Також держави щорічно подають звіт про стан на їхній території щодо даної проблеми. МККН сприяє підписанню регіональних зобов'язань та надає рекомендації регіональним організаціям з даного питання.

Не дивлячись на такі активні дії, ситуація в світі не дуже покращилася за останні роки. Але проблема не в стратегії ООН, а у внутрішньо національних системах. Тут можна відзначити такі проблемні точки, як наркокорупція, відсутність правового режиму контролю над діяльністю у цій сфері, неприєднання певних держав до міжнародних угод.

Тож основна проблема криється в середині країн, а не в неефективності стратегії ООН. І тільки вирішивши свої внутрішні проблеми країни зможуть ефективніше співпрацювати з ООН та дійсно зменшити географію даної проблеми. Над цим працює все міжнародне співтовариство.

Література

1. Всемирный доклад о наркотиках 2010. ООН. Управление по наркотикам и преступности, январь 2011. Режим доступа в Интернете: <http://www.un.org/ru/development/surveys/docs/drug2010.pdf>
2. Всемирный доклад о наркотиках 2009. ООН. Управление по наркотикам и преступности, январь 2010. Режим доступа в Интернете: <http://www.un.org/ru/development/surveys/docs/drug2009.pdf>
3. Резюме. Глобальные изменения в области незаконного потребления, производства и оборота наркотиков 2011. Режим доступа в Интернете: <http://www.un.org/ru/development/surveys/docs/drug2011.pdf>